

Samenvatting toespraak David Korten op Conferentie van Tilburg

David Korten is een vermaard econoom en publicist, met een lang arbeidsverleden als prominent uitvoerend medewerker van 'het systeem', zoals hijzelf altijd benadrukt (zie: <http://www.davidkorten.org/biography>).

Eind jaren 1980 besloot hij 'te deserteren' en te gaan werken aan de kant van 'burgerinitiatieven voor de publieke zaak'. Hij werd internationaal bekend met zijn boek 'When Corporations Rule the World' dat in 1995 verscheen, aan de vooravond van het ontstaan van de globaliseringsbeweging. Zijn jongste boek is Agenda for a New Economy (<http://www.davidkorten.org/NewEconomyBook>). David Korten is medewerker van tijdschrift Yes Magazine en het netwerk voor lokale economie BALE (<http://livingeconomies.org/>) en de New Economy Working Group (<http://www.neweconomyworkinggroup.org/>)

Op de Derde Conferentie van Tilburg gaf David Korten de traditionele openingstoespraak. De originele tekst van zijn toespraak is hier te vinden: <http://www.economischegroei.net/file/371> (pdf). Een korte samenvatting volgt hier.

David Korten begint zijn toespraak van 45 minuten met het uitspreken van zijn hartgrondige instemming met de pogingen om 'een omvattende en verenigende groene en eerlijke agenda voor de Europese economie op te stellen'. Dan gaat hij verder met het schetsen van het kader waarin het debat (over de economie en alternatieven daarvoor) zich doorgaans afspeelt. Meestal wordt gesteld alsof de keuze is tussen een neoliberale vrije markt-economie en een door overheden aangestuurde welvaartsstaat. In werkelijkheid zou het moeten gaan om de keuze tussen een economie die gestuurd wordt door grote mondiale bedrijven in het belang van een rijke toplaag, of door overheden in het belang van zo groot mogelijke publieke welvaart. In de Europese context wordt dit nog ingewikkelder door het proces van de Europese integratie, die voor een schaalvergroting zorgt, waardoor de EU steeds meer op de VS gaat lijken die in feite een 'welvaartsstaat voor het bedrijfsleven' vormt.

Welk doel zou de economie moeten dienen? Dat is de retorische vraag waarmee Korten verder gaat. Is dat om een rijke heersende klasse te steunen? Dan voldoet het huidige systeem goed. Willen we liever dat die steun biedt aan bloeiende democratische gemeenschappen die alle deelnemers evenredig willen bedienen op een duurzame manier, dan moeten we zoeken naar "een economische structuur die de controle over sociale en ecologische beslissingen zoveel mogelijk in handen geeft van mensen en gemeenschappen met een (gevoel van een) band met hun plek op aarde".

Vervolgens geeft David Korten een kijkje in de ervaringen die hij heeft opgedaan, zowel tijdens zijn werkzaamheden als lid van de ontwikkelingshulp-elite, als bij zijn opleiding op universiteiten. Een belangrijke les was om de oorzaken van problemen altijd bovenstrooms ('upstreams') te zoeken. De besluiten komen 'van boven'. De armoede en milieuvernietiging die hij probeerde te bestrijden, bleek uiteindelijk het resultaat van beleid van de VS. En dus kwam hij tot de conclusie dat hij beter dat kon proberen te veranderen, dan de effecten ervan te bestrijden.

Voor het gemak, zegt Korten, noemt hij de voornaamste motor achter dat beleid 'Wall Street'. Het

geldsysteem waar dat voor staat, neemt een sleutelrol in. Hij gaat uitvoerig in op dat geld; dat steeds meer doel op zich is geworden en "misschien wel de meest mysterieuze uitvinding van de mens" is. Hij citeert de bankier Mayer Amschel Rotschild die verklaarde "geef mij het recht om geld uit te vaardigen en te controleren, en het maakt mij niet meer uit wie de wetten maakt". Geldcreatie zonder materiële basis is 'spookrijkdom', en Wallstreet is daar op gebaseerd. Ze noemen het financiële vernieuwing, maar het is een vorm van diefstal die als dusdanig behandeld zou moeten worden. Tegenover de spookrijkdom van Wall Street staat wat Korten noemt 'Real Wealth'

Real Wealth is gebaseerd op intrinsieke waarden, zoals land, arbeid, kennis en voedsel. "Het meest waardevolle is daarbij nog wat niet te prijzen is: liefde, een gezond en gelukkig kind, werk dat voorziet in eigenwaarde en een zinvolle bijdrage, onderdeel zijn van een sterk zorgzame gemeenschap, een gezonde natuurlijke omgeving, vrede". Onder die omstandigheden zal geld een middel zijn, geen doel op zich. Wij moeten daarom geldsystemen ontwikkelen die die rol op zich nemen. Die zullen noodzakelijkerwijze sterk decentraal zijn en publieke verantwoordelijkheid af moeten kunnen leggen aan lokale gemeenschappen. Zoiets kan niet van bovenaf geregeld worden, maar moet van onderaf opgebouwd worden door acties van burgers. Wat nog grotendeels ontbreekt is een visie die een verenigend kader biedt voor zo'n economie, en een strategie om die ook te verwezenlijken.

Korten vertelt dan dat hij op Harvard Business School les gegeven heeft in 'systeemontwikkeling' en het structureren van menselijke relaties. Dat was toen voor bedrijven, zodat ze meer winst konden maken, maar het zou ook geschikt kunnen zijn voor het ontwikkelen van structuren voor creatieve, democratische en op zelf-organisatie gebaseerde inrichting van de maatschappij gericht op echte welvaart.

Het gaat er dan om de 'kernvariabelen' te identificeren voor zo'n design-proces. Een hulpmiddel is soms om precies het tegenovergestelde te schetsen, dan je zou willen zien. Dus een volstrekt 'oneerlijk' en 'ongroen' systeem, gericht op het maximeren van winsten van het bedrijfsleven door zoveel mogelijk te laten consumeren en dergelijke (volgt een hele lijst verschrikkelijke bestaande praktijken). Dat blijkt de reële situatie in de VS op dit moment te zijn. David Korten somt vijftien kernelementen op van een economie en maatschappij die volgens die logica zijn en allemaal keiharde realiteit zijn. Ook schetst hij de noodzakelijke gevolgen hiervan. Uiteindelijk leidt dat automatisch tot economische instabiliteit, ecologische vernieling en sociale desintegratie. Dit is in de VS hardere realiteit dan in de EU waar we de scherpe randjes er wat afgehaald hebben met regels, belastingmaatregelen en sociale programma's. Maar de onderliggende structuur is dezelfde en de twee maatschappijen gaan ook steeds meer op elkaar lijken.

Vervolgens kunnen we volgens Korten op drie manieren reageren op deze situatie: aanvaarden, nog meer maatregelen invoeren om de scherpe randjes er verder af te halen, of het systeem helemaal herstructureren en richten op (de drie kernbegrippen bij Korten): ecologisch evenwicht, gedeelde welvaart en levende democratie. Deze drie begrippen vult hij in zijn toespraak verder in.

Als we deze drie elementen centraal zouden stellen, krijgen we bijna het spiegelbeeld van de economie die we nu hebben. Korten waarschuwt dat als we ons hier op richten, we fundamentele machtszaken raken, hetgeen ons ook stelt tegenover de meest machtige en meedogenloze belangen op de planeet. Het vereist dan ook 'effectieve burgeracties' op vele gebieden, waarvan hij er twaalf opsomt; van de noodzaak om het BBP te vervangen als indicator, tot het vrij delen van informatie, kennis en technologie.

Korten besluit met een indicatie van de benodigde strategie. Het afdwingen van dit soort veranderingen

lijkt een schier onhaalbare zaak. Maar miljoenen mensen zijn volgens Korten al betrokken bij initiatieven die ze mogelijk moeten maken, zoals bijvoorbeeld te lezen is in het tijdschrift YES! Magazine (<http://www.yesmagazine.org>) waar Korten bij betrokken is. Die verhalen zijn essentieel en vormen onderdeel van het veranderen van de 'bepalende verhalen van de mainstream cultuur'. Tweede deel van de strategie is het besef dat we een nieuwe economie opbouwen van onderop, met allerlei lokale initiatieven zoals nu al gebeurt. En het derde kernelement is dat we de regels veranderen, dus wetten, beleid en dergelijke.

Korten besluit met de woorden: "Wij mensen zijn betrokken bij een monumentale klus van het heruitvinden van onszelf en onze samenlevingen. Wij zijn bevoorrecht om te leven op het meest enerverende moment van creatieve kansen in het hele bestaan van de mensheid. Wij hebben de macht om deze wereld om te keren, voor onszelf en onze kinderen en de generaties die nog komen. Wij zijn zelf degenen waar we op hebben zitten wachten. Dank jullie wel."

Tot zover de toespraak van David Korten. In het debat dat op zijn toespraak volgde, werd nog uitvoerig op zijn inleiding gereageerd, waarna David ook weer kon reageren. Ook werd er nog kort ruimte gegeven aan het stellen van wat vragen aan de inleider.

Een eerste vraag ging over de kwestie of we, om fundamentele veranderingen te bereiken, van binnenuit het monetaire systeem zouden moeten werken, of juist dat moeten bestrijden en van buitenaf werken. David antwoordde dat hij een tijd lang voorstander was van complementaire geldsystemen, maar steeds meer is gaan inzien dat het het belangrijkste is om het heersende geldsysteem te veranderen, en bijvoorbeeld de bestaande banken te veranderen in banken die de gemeenschap dienen. Dat banken te groot zijn geworden is wel tijdens de crisis gebleken: "too big to fail is too big". Niet zo lang geleden waren alle banken in de VS min of meer lokaal, dat was normaal. Daar moeten we naar terug. De Amerikaanse centrale bank (Federal Reserve) is ook veel teveel gecontroleerd door het bedrijfsleven en eigenlijk geen staatsinstelling.

De tweede vraag was wat te doen met grote NGO's, zoals WWF, die 'gevangene van het systeem' zijn geworden en zich niet meer inzetten voor systematische veranderingen.

David vertelt dat hij veel met dergelijke grote (ontwikkelings)organisaties heeft gewerkt en ook ervaren heeft dat ze vaak een rem op verandering vormen. Veel organisaties zijn afhankelijk van bestaande instellingen en programma's. Ze zouden zich moeten afvragen wat hun doel en verplichting is, wat ze nu willen bereiken en daar dan mee geconfronteerd moeten worden bij hun dagelijkse praktijk. Hetzelfde geldt volgens hem voor vakbonden; de toekomst ligt in arbeiderszelfbeheer en kleinschaligheid, maar daar willen vakbonden meestal niets over horen. Hun CAO-strategie is een dood paard. We moeten dergelijke organisaties wel voortdurend blijven bestoken met radicalere ideeën.

Hierna gaat het programma door met een debat met 'internationale spelers'. Zie het verslag daarvan op <http://www.economischegroei.net/til2010-vs>